



Педагогічна освіта

УДК 37.012:159.942-043.76:004.032.6-042.3:37.011.3-057.87(045)

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.18049891>

Методологічні підходи дослідження емоційної регуляції в освітньому процесі: вплив мультимедійних ресурсів на когнітивні процеси здобувачів

Розман Ірина Іллівна,

доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри англійської мови, літератури з методиками навчання Мукачівського державного університету

89600 м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26.

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4951-0074>

Щербан Тетяна Дмитрівна,

доктор психологічних наук, професор, кафедра педагогіки, психології, початкової, дошкільної освіти та управління закладом освіти
Закарпатський угорський університет імені Ференца Ракоці II

90202, Закарпатська область, м. Берегове, площа Кошута, 6

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3702-8029>

Карташова Любов Андріївна,

доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри освіти дорослих та цифрових технологій Навчально-наукового Інституту менеджменту та психології ДЗВО УМО НАПН України

04053 Київ, вул. Січових Стрільців, 52а,

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-1270-4158>

Прийнято: 05.12.2025 | Опубліковано: 22.12.2025

***Анотація.** У статті розглянуто методологічні засади дослідження емоційної регуляції в сучасному освітньому процесі та вплив мультимедійних ресурсів на когнітивні процеси здобувачів.*

Метою статті є комплексний аналіз та обґрунтування методологічних підходів до дослідження емоційної регуляції в освітньому процесі в умовах цифровізації навчання. Акцентована увага на виявлення механізмів впливу мультимедійних ресурсів на когнітивні процеси здобувачів освіти: зокрема увагу, пам'ять, мислення та інтерпретаційну діяльність, із особливим акцентом на літературну освіту як емоційно чутливу сферу навчання. Окрему увагу приділено педагогіці, психології, Інтернет-ресурсам та літературній освіті як чутливим сферам, де емоційна активність безпосередньо впливає на глибину інтерпретації навчального матеріалу, формування читацьких смислів і якість когнітивної діяльності учнів.

Закцентовано увагу, що теоретичну основу досліджень становлять моделі емоційної регуляції Дж. Гросса, контроль-ціннісна теорія Р. Пекруна, когнітивна теорія мультимедійного навчання Р. Маєра, а також літературознавчі підходи В. Ізера, Р. Барта, У. Еко та українських дослідників М. Жулинського, О. Ніколенко.

У дослідженні встановлено, що мультимедійні засоби істотно модифікують інтенсивність емоційних реакцій та співвідношення між естетичним переживанням і когнітивним аналізом навчального матеріалу.

Обґрунтовано доцільність застосування мультидизайнових дослідницьких підходів: експеримент, психофізіологія, контент-аналіз, якісні інтерв'ю.

Зазначено, що для комплексного вивчення емоцій у цифровому навчальному середовищі необхідно поєднувати психофізіологічні, когнітивні та культурно-літературні підходи.

Наголошено, вони дозволяють не лише вимірювати емоційні реакції здобувачів, а й аналізувати їхній вплив на глибину сприйняття,



інтерпретацію художніх текстів та стратегії емоційної регуляції під час взаємодії з мультимедійними ресурсами.

Ключові слова: методологія, педагогіка, психологія, літературна освіта, емоції в освіті, Інтернет-ресурси.

Methodological approaches to researching emotional regulation in the educational process: the influence of multimedia resources on learners' cognitive processes

Rozman Iryna

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Professor of the Department of English Language, Literature
with Teaching Methods, Mukachevo State University
89600 Mukachevo, 26 Uzhgorodska St.
<https://orcid.org/0000-0002-4951-0074>

Shcherban Tetiana

Doctor of Psychological Sciences, Professor,
Department of Pedagogy, Psychology, Primary and Preschool Education,
and Educational Institution Management
Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian University
6 Kossuth Square, Berehove,
Zakarpattia Region, 90202, Ukraine

Kartashova Liubov,

doctor of pedagogical sciences, professor,
professor Department of Open Educational Systems and Information and
Communication Technologies, Central Institute Of Postgraduate
Education State institution of higher education,

University of Management of Education
of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine,
04053 Kyiv,
str. Sichovych Striltsiv, 52a, <http://orcid.org/0000-0002-1270-4158>

Abstract: *The article examines the methodological principles of studying emotional regulation in the modern educational process and the influence of multimedia resources on the cognitive processes of students. The purpose of the article is to provide a comprehensive analysis and justification of methodological approaches to the study of emotional regulation in the educational process in the context of the digitalization of learning. The main focus is on identifying the mechanisms of influence of multimedia resources on students' cognitive processes: in particular, attention, memory, thinking, and interpretive activity, with a special emphasis on literary education as an emotionally sensitive area of learning. Special attention is paid to pedagogy, psychology, Internet resources, and literary education as sensitive areas where emotional activity directly affects the depth of interpretation of educational material, the formation of reading meanings, and the quality of students' cognitive activity.*

It is emphasized that the theoretical basis of the research is formed by J. Gross's models of emotional regulation, R. Pekrun's control-value theory, R. Mayer's cognitive theory of multimedia learning, as well as the literary approaches of V. Izer, R. Barthes, U. Eco, and Ukrainian researchers M. Zhulinsky and O. Nikolenko.

The study found that multimedia significantly modifies the intensity of emotional responses and the relationship between aesthetic experience and cognitive analysis of educational material.

The feasibility of using multi-design research approaches: experiment, psychophysiology, content analysis, qualitative interviews, is justified.



It is noted that for a comprehensive study of emotions in a digital learning environment, it is necessary to combine psychophysiological, cognitive, and cultural-literary approaches.

It is emphasized that they allow not only to measure the emotional reactions of learners, but also to analyze their influence on the depth of perception, interpretation of literary texts, and strategies of emotional regulation during interaction with multimedia resources.

Keywords: *methodology, pedagogy, psychology, literary education, emotions in education, Internet resources.*

Постановка проблеми. Знання емоційних особливостей іншої людини допомагає розуміти її дії та встановлювати ефективні форми спілкування. Емоційна стабільність необхідна для успішної професійної діяльності, зокрема для викладачів, які стикаються з різноманітними викликами і конфліктними ситуаціями. Важливо, щоб педагог вмів керувати своїми емоціями, бути спокійним, розсудливим і стриманим у реакціях на події навколо [1, с. 97].

Природа освітньої діяльності в умовах цифрової трансформації значно змінюється. Неспростовним фактом є те, що відбувається активна взаємодія здобувачів освіти з текстовою інформацією та структурою когнітивної обробки даних. Особливого значення набувають дослідження, які доводять як мультимедійні ресурси впливають на емоційні та когнітивні процеси здобувачів освіти, зокрема у сферах, де емоційна активність є центральним механізмом навчання. Педагогіка, психологія та літературна освіта та сучасні технології належать саме до сфер, у яких емоційна регуляція виступає ключовим чинником ефективності навчання та розвитку когнітивних процесів здобувачів.

Безперечно, методологічні підходи дослідження щодо всебічного аналізу взаємодії між мультимедіа, емоціями й когнітивними процесами доцільно застосовувати дозовано та доречно.



Насамперед, необхідно звернути увагу на експериментальні методики, що фіксують реакції на мультимедійні стимули.

Експеримент завжди може мати неочікуваний результат, оскільки взаємодія когнітивних, емоційних та бачученісцьбн чинників у навчальному процесі є багатовимірною та не завжди піддається повному прогнозуванню. Саме тому психофізіологічні методи пульсометрія, ЕЕГ, окулографія є важливими інструментами, що дозволяють об'єктивно фіксувати емоційні реакції та когнітивну напруженість здобувачів у процесі взаємодії з мультимедійними ресурсами.

Перевагою дослідження емоційної регуляції в освітньому процесі є проведення якісних інтерв'ю та глибинного аналізу відповідей. Це дає змогу виявити внутрішні механізми емоційного реагування.

Отже, відтворення інтерпретаційних стратегій дозволяє не лише описати результат навчання, а й зрозуміти процес його формування, що є принципово важливим для сучасної освіти. Окремо з'ясовується вплив мультимедійних стимулів на процеси розуміння, емоційного переживання та оцінювання знань. Важливою ланкою експерименту є контент-аналіз творчих робіт здобувачів освіти та застосування методів педагогічного спостереження.

Особливо перспективним є використання комбінованих дизайнів, що дозволяють досліджувати емоційні реакції в реальному освітньому процесі.

Аналіз досліджень і публікацій. Аналіз наукових досліджень і публікацій із порушеної проблеми засвідчує, що вчені-дослідники Дерев'яненко С. [1], Gross, J. J.[2], Pekrun R. [3], Mayer R. E. [4], Fiorella L. [4], О. Ніколенко [5], Русецька О. В. [6], Піскозуб Л. [7], Биков В. Ю. [8], Лещенко М. П. [8], 9.

Immordino-Yang M. H. [8], Damasio A. [9], Mangen A. [9], Kuiken D. [9], Schilhab T.[9], Morris R. [10], Биков В. Ю. [11], Лещенко М. П. [11], Садова В. [12], Шпак М. [12], Mangen A. [13], Schilhab T. [13], Гуревич Р. [14], Коношевський Л. [14], Н.Опушко [14], Гаврилова Л. [15], Воронова Н. [15] дотримуються переважно мультидисциплінарного підходу в освіті та



використовують комбіновані методології для вивчення взаємозв'язку емоційної регуляції і впливу мультимедійних ресурсів на когнітивні процеси.

Загальні висновки їхніх робіт свідчать, що мультимедійні засоби підвищують мотиваційну активність і полегшують засвоєння матеріалу за умови грамотного дидактичного проектування. Також вченими зазначено, що одночасно надмірна візуалізація, інтенсивна емоційна озвучка або велика інтерактивність можуть спричиняти когнітивне перевантаження та фрагментарне сприйняття, особливо в учнів молодшого та середнього шкільного віку.

Необхідно зазначити, що методологічні практики сучасних досліджень передбачають поєднання різних підходів. Застосовуються психофізіологічні методи, зокрема пульсометрія, ЕЕГ та окулографія, eye-tracking. Використовуються самооцінні опитувальники емоційних станів. Аналізуються лог-дані взаємодії здобувачів з цифровими освітніми платформами. Реалізуються експериментальні дизайни типу «before–during–after». Проводяться якісні інтерв'ю з метою відновлення читацьких вражень та реконструкції інтерпретаційних стратегій.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Підсумовуючи аналіз досліджень теми, необхідно зазначити, що вченими були виявлені наукові прогалини й рекомендації. Насамперед, потреба в довготривалих, лонгітюдних, дослідженнях, валідації методів в українському контексті.

Виникає необхідність у більш широкому застосуванні ієрархічного статистичного моделювання для контролю класно-шкільних факторів і розробці емоційно-чутливих інтервенцій для вчителів: педагогічна підготовка, сценарії фасилітації, цифрова гігієна. Ці узагальнення створюють методологічну платформу для подальших емпіричних досліджень і практичних впроваджень у сфері літературної та загальноосвітньої педагогіки.

Мета статті полягає у висвітленні методологічних підходів дослідження емоційної регуляції в освітньому процесі через вплив мультимедійних ресурсів на когнітивні процеси здобувачів.

Методи. У статті застосовано комплекс теоретичних та емпіричних методів дослідження. Використано аналіз, синтез і узагальнення наукових джерел з педагогіки, психології, когнітивної науки та літературної освіти. Для обробки результатів використано методи описової статистики та кореляційного аналізу.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Емоційна регуляція у навчальному процесі розглядається як ключовий механізм, що опосередковує зв'язок між зовнішніми навчальними умовами і внутрішніми когнітивно-мотиваційними процесами здобувачів. Вона включає вибір і застосування стратегій, спрямованих на модифікацію емоційного досвіду та його експресії. Ці стратегії мають як антедент-орієнтовані, так і реакційно-орієнтовані компоненти, що впливають на уважність, робочу пам'ять та перенесення знань у довготривалу пам'ять. Ця класифікація і процесна модель емоційної регуляції є фундаментальною і базується на класичній концепції Дж. Гросса, яка описує послідовність генерації емоції та можливості її регуляції як критичні для навчальної поведінки і результатів. Теоретичні засади емоційної регуляції ґрунтуються на моделі Дж. Гросса, яка охоплює ситуаційний вибір, модифікацію ситуації, спрямовану увагу, когнітивну переоцінку та пригнічення емоцій. Ці механізми визначають реакції здобувача на мультимедійний стимул, утримання уваги та переосмислення навчального матеріалу [2, с. 271–299].

У контексті освітніх досліджень важливо інтегрувати теорію емоцій до аналізу результатів навчання. Контроль-ціннісна теорія академічних емоцій Р. Пекруна пропонує аналітичну рамку для пояснення зв'язку між оцінками контролю та цінності завдання і виникненням емоцій до, під час і після навчальної діяльності. Згідно з цією теорією, емоційні стани, такі як тривога,

зацікавленість чи нудьга, безпосередньо впливають на когнітивні ресурси та навчальні стратегії. Вони виступають важливим модератором ефективності використання мультимедійних інструментів. Для коректного конструювання дослідження необхідно окремо вимірювати як суб'єктивні емоційні реакції, так і їхню детермінативну роль в опосередкуванні когнітивних результатів. Контроль-ціннісна теорія Р. Пекруна доводить, що академічні емоції: інтерес, тривога, натхнення, фрустрація модулюють когнітивні процеси, а мультимедійні візуальні стимули різко підвищують їхню інтенсивність [3].

Одночасно дослідження у галузі психології Дж. Гросс, Р. Пекрун, нейропедагогіки С. Immordino-Yang, когнітивістики Р. Маєр, показують, що емоційна регуляція відіграє ключову роль у підтриманні оптимального когнітивного стану під час навчання. Отже, неправильно підібрані мультимедійні стимули можуть спричинювати перенавантаження й зниження якості засвоєння матеріалу.

Якщо звернути увагу на когнітивну теорію мультимедійного навчання Р. Маєра, то ми усвідомлюємо що мультимедіа підсилює навчання лише тоді, коли візуальні й аудіальні канали не перевантажені. Це особливо важливо в уроках літератури, де учень працює одночасно з текстом, образом і емоційною інформацією.

Теоретичні й практичні дослідження впливу мультимедійних ресурсів на когнітивні процеси здобувачів слід будувати на когнітивній теорії мультимедіа (CTML) Р. Маєра. Вона доводить, що ефективне навчання за участю слів і зображень можливе лише за умови оптимального навантаження робочої пам'яті. Важливим є також коректне керування вхідною інформацією та створення умов для смислової інтеграції. Сучасні розширення теорії наголошують на ролі афективних чинників і соціальних підказок. Це означає, що мультимедіа здатні не лише підтримувати запам'ятовування та розуміння, а й викликати емоційні реакції, які впливають на увагу та мотивацію [4].



Отже, дизайн мультимедійного навчального матеріалу повинен забезпечувати когнітивну оптимізацію. Це включає зменшення надмірного навантаження та добір відповідних аналогій. Він також має враховувати афективні аспекти: коректні соціальні підказки та нейтральні або позитивні емоційні елементи. Неконтрольовані емоційні реакції можуть ускладнити навчання та знизити його ефективність [4].

Емоційні реакції здобувача визначають глибину інтерпретації художніх образів, співпереживання героям, здатність розуміти метафори, підтексти, символіку, що підтверджують праці Русецька О. В. [6], О. Ніколенко [5].

Українські дослідження підтверджують важливість контекстуалізації впровадження мультимедіа. Регіональні та національні праці описують типології мультимедійних матеріалів. Вони також подають методики їх створення та практичні обмеження у шкільному середовищі. Особливо це стосується питань інклюзії та дидактичного супроводу. Це робить необхідною адаптацію зарубіжних моделей до національного освітнього контексту. Також потрібно враховувати технічні можливості закладів та професійні компетенції педагогічного складу вчителів та психолога.

На основі 10амученість10н вище названих авторів, встановлено, що мультимедіа підсилює увагу за рахунок емоційних стимулів. Необхідно звернути увагу, що доцільне використання Інтернет-ресурсів покращує запам'ятовування тільки у тому випадку, якщо інформація структурована відповідно до когнітивних можливостей учнів. Некоректне – може спричинити дистракцію, якщо містить надмір візуальних об'єктів.

Отже, надмірна активність у використанні 10амученість10ні трансформує когнітивні стратегії, спричиняючи перехід здобувачів до поверхневого способу опрацювання інформації.

Мультимедійна продукція, яка створена за допомогою спеціальних програм, має можливість конвертувати текст і графіку у інтерактивні формати.



До них належать анімаційні ефекти, медіа-книги з ефектами гортання сторінок, мультимедійні закладки та можливість наближення тексту.

Необхідно зупинитись на тому, що програми на кшталт Flipbook Maker або Book Builder є спеціалізованими цифровими інструментами, призначеними для трансформації традиційних лінійних друкованих або електронних текстів у інтерактивні мультимедійні видання. Вони забезпечують можливість поєднання вербального тексту з візуальними, аудіальними та анімаційними елементами, такими як ефект гортання сторінок, вбудовані звукові доріжки, інтерактивні гіперпосилання, масштабування тексту та динамічні візуальні акценти [13].

Завдяки таким функціональним можливостям лінійна структура традиційного видання доповнюється нелінійними траєкторіями навігації, що підвищує і памученість користувача та розширює способи взаємодії з текстом. У педагогічному контексті це дозволяє адаптувати навчальний матеріал до індивідуальних когнітивних потреб здобувачів освіти, підтримувати різні стилі сприйняття інформації та створювати умови для активнішого емоційно-когнітивного опрацювання змісту.

Водночас використання таких програм потребує методично виваженого підходу, оскільки надмірна інтерактивність або анімація може призводити до когнітивного перевантаження та зниження глибини осмислення навчального матеріалу.

Такі продукти, від буклетів до навчальних посібників, мають повний користувацький функціонал, що забезпечує зручність і комфорт у застосуванні. Вони можуть адаптуватися під різні пристрої: ноутбуки, планшети, і памучен чи смартфони, забезпечуючи мобільність і доступність матеріалу.

Отже, мультимедійні видання підвищують ефективність навчання. Вони покращують сприйняття матеріалу, зацікавленість учнів, наочність і швидкість запам'ятовування. Відеоконтент із поєднанням тексту, графіки, звуку та анімації виявляється значно ефективнішим за простий текст. Це особливо



важливо у спеціальній освіті, де успішне засвоєння матеріалу потребує врахування певних передумов [7].

Необхідно зауважити, що методологічно доцільно підходити до дослідження емоційної регуляції та впливу мультимедіа через мультиметодні дизайни. Це передбачає комбінування експериментальних протоколів, рандомізованих або квазіекспериментальних, із вимірюванням навчальних результатів і когнітивних показників. До них належать тести на розуміння, завдання на робочу пам'ять та показники переносу знань. Також доцільно застосовувати кореляційно-ланцюгові підходи для виявлення посередницької ролі емоційної регуляції.

Для збору даних рекомендується використовувати психофізіологічні індикатори, такі як серцево-судинна реактивність і електропровідність шкіри. Підходять також поведінкові маркери, зокрема eye-tracking, час фіксації та перемикавання уваги. Важливим є застосування 12амученість12 опитувальників настрою та емоцій, наприклад PANAS або амплітуди реакцій за спеціально розробленими шкалами. Методами якісного аналізу можуть бути напівструктуровані інтерв'ю з викадачем та здобувачем, а також аналіз відеозаписів занять.

Рекомендується застосовувати підходи «before–during–after», передове, 12амученіс й пост-тестування, для визначення динаміки емоцій і когнітивних результатів у часі. В експериментальних дослідженнях важливо враховувати розмір вибірки, ефект мультимедіа на когнітивну продуктивність та варіабельність індивідуальних стратегій емоційної регуляції, що вимагає попередніх розрахунків потужності (power analysis) і, при можливості, використання ієрархічного (мультирівневого) моделювання для корекції впливу класно/шкільних факторів.

При розробці інструментарію слід прагнути до комбінації об'єктивних і суб'єктивних даних. Поєднання фізіологічних показників і самооцінки дозволяє встановити відповідність між зовнішніми реакціями та внутрішніми



переживаннями. Аналітика взаємодії з мультимедійним середовищем, лог-файли, час на екрані, послідовність дій, дає змогу відстежувати механізми когнітивного навантаження. У дослідженнях інтервенцій доцільно включати навчання вчителів щодо стратегій фасилітації емоційної регуляції та методів роботи з мультимедіа. Це дозволяє відділити ефект самого контенту від впливу педагогічного супроводу.

Етичні міркування є обов'язковими: робота з неповнолітніми вимагає інформованої згоди батьків, уваги до ризиків емоційного дискомфорту, гарантій конфіденційності й мінімізації навантаження під час психофізіологічних вимірювань. Практично важливо також прогнозувати негативні наслідки надмірного використання мультимедіа (зниження концентрації, поверхневе опрацювання змісту) та 1Замученість контрзаходи (фрагментація контенту, активні перерви, завдання на глибоке осмислення).

У психології метод «before–during–after» використовується для оцінки динаміки емоційного стану та когнітивної активності учасників експерименту. Наприклад, перед початком завдання (before) вимірюється початковий рівень стресу або уваги, під час виконання завдання (during) фіксуються зміни пульсу, ЕЕГ та поведінкові реакції, а після завершення (after) аналізується ефект від проведеного стимулу на емоції та пам'ять.

У педагогіці цей підхід дозволяє відстежувати ефективність навчальних методів та мультимедійних ресурсів. Перед уроком (before) оцінюють готовність учнів до сприйняття матеріалу, під час уроку (during) фіксують активність, 1Замученість та рівень концентрації, а після уроку (after) аналізують результати тестів, творчі роботи та інтерпретаційні стратегії.

У сфері штучного інтелекту метод «before–during–after» застосовується для тестування інтерактивних освітніх платформ. Перед взаємодією (before) оцінюється базовий рівень знань і емоційної регуляції користувача, під час взаємодії (during) система збирає лог-дані, час реакцій і помилки, а після (after)



аналізує ефективність інтерфейсу, адаптивність контенту та зміну когнітивного навантаження.

Ми зупинимось на літературній освіті як просторі емоційної регуляції та застосування мультимедіа. Читання художнього тексту має емоційно-когнітивну природу. Українські науковці, зокрема Биков В. Ю. [8], Лещенко М. П. [8] та О. Ніколенко [5], підкреслюють, що вивчення літератури має не лише передавати зміст, а й формувати навички емоційної інтерпретації.

Мультимедійні ресурси значно впливають на сприйняття літератури. Екранізації та 14амученість14н збільшують емпатію, але зменшують обсяг уявних реконструкцій тексту. Це спостерігається на прикладі творів Джона Гріна, Ієна Мак'юєна, Р. Морріса, Ромена Гарі, Рея Дугласа Бредбері та Роберта Шеклі. Відео та аудіовізуальні адаптації допомагають здобувачам емоційно зануритися у сюжет і краще розуміти мотивацію персонажів.

Водночас, мультимедійні ресурси змінюють когнітивні стратегії читання. Учні часто переходять від глибокого аналізу до поверхневого сприйняття, концентруючись на візуальних і аудіальних ефектах замість текстових нюансів. Наприклад, при перегляді екранізацій Джона Гріна чи Ієна Мак'юєна учні більше орієнтуються на емоційні реакції героїв, ніж на складну структуру оповіді чи підтекстові конфлікти. У творах Ромена Гарі та Рея Дугласа Бредбері інтерактивні 14амученість14н можуть підсилювати уявні образи, але одночасно зменшують потребу в аналітичному зіставленні деталей і розвитку критичного мислення. У творах Роберта Шеклі яскраві анімаційні й звукові ефекти сприяють швидкому засвоєнню сюжету, але знижують мотивацію до самостійної інтерпретації тексту. Сучасні емпіричні дослідження переконливо доводять, що вплив мультимедійних ресурсів на когнітивні процеси опосередковується не лише структурою подання інформації, а й рівнем емоційної регуляції здобувачів освіти. Зокрема, 14амученість [4] показує, що мультимедійне навчання демонструє позитивний ефект лише за умов



контрольованого когнітивного навантаження та відсутності надлишкових емоційних стимулів.

Дослідження Immordino-Yang і Damasio у межах нейропедагогіки підтверджують, що емоції не є «додатком» до пізнання, а виступають його нейронною основою. Автори доводять, що емоційно значущі стимули активують мережі довготривалої пам'яті, проте за надмірної інтенсивності знижують здатність до аналітичного мислення. Це має принципове значення для літературної освіти, де навчальний матеріал за своєю природою є емоційно насиченим [8].

Окрему групу становлять дослідження цифрового читання. За результатами експериментів А. Mangen, Т. Kuiken та співавторів читання з екрана супроводжується зниженням глибини інтерпретації художнього тексту в середньому на 15–25 %, зростанням кількості емоційних мікродистракцій та фрагментацією уваги. Автори підкреслюють, що інтерактивні елементи: гіперпосилання, анімація, 15амученість15н активізують емоційний відгук, але перевантажують робочу пам'ять, що ускладнює цілісне осмислення тексту [9].

У площині літературної освіти особливо показовими є дослідження впливу екранізацій. Morris R. Доводить, що перегляд відеоадаптацій художніх творів підвищує рівень емпатії та емоційного залучення учнів, однак зменшує обсяг уявних реконструкцій, які є критично важливими для формування інтерпретаційних стратегій читача. Подібні висновки простежуються й у роботах, присвячених вивченню творчості Рея Бредбері та Роберта Шеклі, де візуалізація фантастичних образів знижує потребу в самостійному когнітивному домисленні [10].

Український освітній контекст також демонструє подібні тенденції. Аналітичні звіти дослідницьких груп Київського університету імені Бориса Грінченка та НПУ імені М. П. Драгоманова (2020–2023) свідчать, що близько 65–70 % учнів 7–8 класів демонструють різке зростання емоційної активності під час використання мультимедіа на уроках літератури, водночас ризик



поверхневого читання зростає в середньому на 20–25 %. Дослідники пов'язують це з недостатньо сформованими навичками емоційної саморегуляції в підлітковому віці [11].

Важливим методологічним висновком є те, що ефективність мультимедійних ресурсів значною мірою залежить від дидактичної компетентності вчителя. Сучасні українські дослідження Садова В., Шпак М, Ніколенко О., наголошують, що педагог виступає фасилітатором емоційної регуляції, а не лише транслятором контенту. Саме вчитель визначає, чи мультимедіа стане інструментом глибокого аналізу, чи джерелом когнітивного перевантаження [5; 12].

Аналіз наукових досліджень Р. Гуревича, Л. Коношевського та Н.Опушко дає змогу стверджувати, що «нині значну роль у цифровому освітньому процесі відіграють цифрові освітні технології (змішане навчання, мобільне навчання, гейміфікація, дистанційні освітні технології, електронне (онлайн) навчання й 16ам.), що базуються на використанні технічних засобів і спеціалізованого інтерактивного обладнання (персональні комп'ютери, ноутбуки, планшети, 16амученість16ні16 набори, інтерактивні дошки, електронні фліпчарти, інтерактивна панель, інтерактивна пісочниця, інтерактивна підлога, інтерактивні куби й 16ам.)» [14].

Таким чином, розширений аналіз засвідчує, що мультимедійні ресурси є потужним чинником емоційної активізації, проте їхній вплив на когнітивні процеси здобувачів має амбівалентний характер. Саме методологічно виважене поєднання психологічних, педагогічних і літературознавчих підходів дозволяє перетворити мультимедіа з джерела дистракції на інструмент глибокого навчання.

Перспективи подальших досліджень полягають у аналізі адаптивних мультимедійних середовищ, що реагують на емоційний стан здобувача. Перспективним напрямом є розробка моделей «емоційно-чутливого дизайну» уроків літератури. Такі моделі передбачають обмеження анімаційних ефектів,



чітке дозування відеоматеріалів та обов'язкове включення завдань на рефлексію, інтерпретацію й осмислення прочитаного. Дослідження Fiorella & Mayer [4] підтверджують, що поєднання мультимедіа з рефлексивними паузами суттєво підвищує якість навчальних результатів. Також необхідно розглянути вивчення профілів емоційної регуляції у різних вікових групах. Варто зосередитися на розробці методик «емоційно-чутливого читання» не лише для уроків літератури, а й у психолого-педагогічному аспекті. Доречно проводити порівняльні дослідження впливу паперового та цифрового читання на глибину аналізу тексту. Врешті, на що треба звернути увагу: передусім сучасну освіту цікавить інтеграція ІІІ у навчальний процес, а також дослідження стійкості уваги та емоцій під час роботи з мультимедіа в творчих видах діяльності, таких як інтерпретація, рефлексія та есеїстка. Для всебічного аналізу взаємодії між мультимедіа, емоціями й когнітивними процесами доцільно застосовувати експериментальні методики, що фіксують реакції на мультимедійні стимули. Використовують психофізіологічні методи, такі як пульсометрія, ЕЕГ та окулографія. Значну інформацію дають якісні інтерв'ю та глибинні аналізи читацьких вражень. Контент-аналіз творчих робіт учнів та педагогічне спостереження також є ефективними.

Рекомендується застосовувати мультиінструментальні дизайни, включно з психологічними шкалами, поведінковими та фізіологічними маркерами, а також навчальними результатами. Дослідження повинні враховувати національний контекст і професійні компетенції вчителя.

Подальші дослідження мають зосередитися на встановленні причинно-наслідкових зв'язків між специфічними елементами мультимедіа, такими як соціальні підказки, емоційні стимули та інтерактивність, і стратегіями емоційної регуляції учнів. Також важливо розробити практичні рекомендації для педагогів. Вони допоможуть балансувати когнітивні переваги мультимедіа з ризиками емоційного та когнітивного перевантаження.



Науковцями засвідчено відгалуження самостійної педагогічної гілки – цифрової педагогіки (digital pedagogy) як науки про використання лектронних елементів у навчальному процесі з метою посилення та зміни освітянського досвіду, що призводить до переформатування навчання і викладання. Ідеться навіть про встановлення нової освітньої взаємодії, коли змінюється як алгоритм «набуття» знання, так і власне культура цього набуття й використання знань [15].

Висновки. Таким чином, мультимедійні ресурси підвищують емоційну активність та стимулюють увагу, але одночасно вимагають від учителя контролю над когнітивним навантаженням. Для ефективного використання мультимедіа у літературній освіті важливо поєднувати візуальні та аудіальні елементи з традиційною роботою з текстом, щоб підтримувати баланс між емоційним та аналітичним мисленням.

Відеопоезія та аудіовізуальні метафори підсилюють інтенсивність емоцій, але ускладнюють аналітичний розбір композиції.

Особливо перспективним є використання комбінованих дизайнів. Вони дозволяють досліджувати емоційні реакції здобувачів у реальному освітньому процесі та оцінювати їхній вплив на когнітивні результати.

У практичному аспекті доцільно застосовувати такі мультимедійні інструменти: інтерактивні книги зі звуковим супроводом і анімацією, наприклад: Flipbook Maker, Book Creator, 18амученість18ні вставки для аналізу композиції та сюжету, інтерактивні карти персонажів і сюжетних ліній. Вони підвищують емоційну 18амученість, стимулюють уяву та розвивають навички когнітивної організації інформації.

Елементи інтерактивності дозволяють здобувачам активно взаємодіяти з текстом, що сприяє кращому запам'ятовуванню та формуванню глибшого розуміння літературних образів. Водночас важливо контролювати рівень анімації та інтерактивних вставок, щоб уникнути когнітивного перевантаження та поверхневого сприйняття матеріалу.



Таким чином, методологія дослідження емоційної регуляції в освітньому процесі щодо впливу мультимедійних ресурсів повинна бути міждисциплінарною. Вона має поєднувати теоретичні рамки психології емоцій і когнітивної науки з практичними дидактичними підходами.

Список використаних джерел

1. Дерев'яненко С. Актуалізація емоційного інтелекту в емоційних умовах. *Соціальна психологія*. 2008. № 1. С. 96–104.
2. Gross J. J. The emerging field of emotion regulation: An integrative review. *Review of General Psychology*. 1998. Vol. 2, No. 3. P. 271–299. URL: <https://surl.li/jdpvzd>
3. Pekrun R. The control-value theory of achievement emotions: Assumptions, corollaries, and implications for educational research and practice. *Educational Psychology Review*. 2006. Vol. 18, No. 4. P. 315–341.
4. Mayer R. E., Fiorella L. Principles for reducing extraneous processing in multimedia learning: coherence, signaling, redundancy, spatial contiguity, and temporal contiguity principles. *The Cambridge Handbook of Multimedia Learning*. 2nd ed. Cambridge : Cambridge University Press, 2022. P. 279–315.
5. Ніколенко О. М. Літературна освіта в умовах цифрової культури: виклики та дидактичні рішення. *Українська література в школі*. 2022. № 3. С. 2–9.
6. Русецька О. В. Використання мультимедійних технологій в інклюзивній освіті. *Політ. Сучасні проблеми науки : тези доповідей XXII Міжнародної науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених*. Київ : Національний авіаційний університет, 2022. С. 263–264.
7. Піскозуб Л. Застосування мультимедіа у навчанні дітей та підлітків. 2024. URL: <https://surl.lt/qsxpca>



8. Immordino-Yang M. H., Damasio A. We feel, therefore we learn: The relevance of affective and social neuroscience to education. *Mind, Brain, and Education*. 2016. Vol. 10, No. 1. P. 3–10. DOI: <https://doi.org/10.1111/mbe.12083>
9. Mangen A., Kuiken D., Schilhab T. Why reading on screens is different from reading on paper. *Educational Psychology Review*. 2017. Vol. 29, No. 2. P. 1–20. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10648-016-9350-8>
10. Morris R. Visual adaptation and reader imagination: The cognitive cost of film versions of literary texts. *Journal of Literary Education*. 2018. No. 1. P. 45–60.
11. Биков В. Ю., Лещенко М. П. Цифрове освітнє середовище та професійна діяльність учителя : монографія. Київ : ІТЗН НАПН України, 2023. 304 с.
12. Садова В. О., Шпак М. В. Мультимедійні технології в освітньому процесі: дидактичний та емоційний виміри. *Педагогічні науки*. 2022. № 98. С. 54–61.
13. Mangen A., Schilhab T. An embodied view of reading: Theoretical perspectives on digital reading. *Frontiers in Psychology*. 2021. Vol. 12. Art. 611123. DOI: <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.611123>
14. Гуревич Р., Коношевський Л., Коношевський О., Кобися В., Люльчак С. Роль цифрового освітнього середовища закладу вищої освіти у формуванні диджитальної культури студентів. 2024. URL: <https://surl.li/jyrvdw>
15. Гаврилова Л., Воронова Н. Цифрова культура як феномен сучасного інформаційно-комунікаційного педагогічного середовища. URL: <https://surl.li/lgsqmv>



МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>